

Megtakarítás és hitelfizetés a hazai családi életciklusokban

Neulinger Ágnes, PhD, egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, agnes.neulinger@uni-corvinus.hu

A családi életciklus modell szerint az életciklus szakaszok befolyással vannak a háztartások fogyasztására tekintettel arra, hogy az egyes szakaszok eltérő szükségletekkel és vásárlóerővel rendelkeznek. Ugyanígy érvényes mindez a háztartások pénzügyi magatartására is, ezen belül a megtakarításokra és a hitelfelvételi hajlandóságra.

Jelen kutatás hét családi életciklus szakaszt elemezve azt vizsgálja, hogy milyen hatása van adott életciklus szakaszba tartozásnak a hazai háztartások megtakarítási és hitelfizetési magatartására. A tanulmány a családi életciklusok szerinti havi megtakarítási és hiteltörlesztési kiadási arányok jellemzőinek összehasonlítását kvázi-kísérleti módszerrel, genetikus párosítás segítségével végzi el. A genetikus párosítási eljárás felhasználásával végzett elemzés oksági kapcsolatok megközelítését teszi lehetővé kísérleti design alkalmazása nélkül. Az elemzés eredményei szerint a családi életciklusba tartozás befolyásolja a hazai háztartások havi kiadásain belül a megtakarításra és hitelfizetésre szánt kiadásokat, különös tekintettel a gyermek jelenlétére és korára a háztartásban, valamint a társsal vagy társ nélküli gyermeknevelésre.

Kulcsszavak: család, életciklus, megtakarítás, hitel

Köszönetnyilvánítás: A kutatást támogatta az OTKA PD83779. sz. projekt.

Savings and loan in Hungarian family life-cycles

Family life-cycle models hypothesize that life-cycle stages affect family consumption due the differences in purchasing power, needs, and motivations at the individual stages. This same may be true for the financial behavior of families, including their attitude to savings and loan.

The present study examines and compares seven life-cycle stages in order to determine the effect of the individual life-cycles on a household's savings and loan habits. The study was performed using the matching method in a quasi-experimental design which allows the analysis of causal relationships of consumption without the application of experimental conditions. Findings indicate that life cycles do affect domestic households' savings and loans habits, with the presence or absence of children and/or a spouse in the home having a major impact.

Keywords: family, life-cycle, saving, loan

Acknowledgements: This work was supported by the OTKA under Grant PD83779.

1. Bevezetés

A családi életciklusokat széleskörben alkalmazzák piacszegmentációra, illetve a fogyasztói magatartás megértésére. A pénzügyi magatartás területén az életciklus hipotézis alapvető az egyének pénzügyi magatartásának magyarázatában. A megközelítés alapvetése szerint az egyének arra törekednek, hogy a számukra elvárt fogyasztási színvonalat egész életükben biztosítsák és ennek megfelelően alakítják ki pénzügyi (pl. hitelfelvételi, megtakarítási) magatartásukat. A modellt széleskörben alkalmazták és igazolták elsősorban a fejlett nyugati társadalmakban.

A modell érvényességét fejlődő országok esetében több kritika is éri. Ngwenya és szerzőtársai (2012) munkája szerint az életciklus szakaszoknál az innovációra való nyitottság jobb magyarázóerővel bír a pénzügyi magatartás megértésében. A Dél-Afrikában végzett kutatásuk tizenhat pénzügyi termék esetében elemezte a családi életciklusok befolyását és jutott arra, hogy fejlődő országokban nem az életciklus szakaszba tartozás magyarázza legjobban a pénzügyi viselkedést. Érvelésük szerint ennek három fő oka van a fejlődő országokban: (1) az egyéni döntésekkel szemben a hangsúly a családi döntésen van pénzügyi kérdések esetében, (2) az időskori megtakarítás kevésbé releváns, mert ezek az országok nagyobb mértékben számíthatnak arra, hogy az időseket a gyermekeik gondozni fogják, továbbá (3) ezekben az országokban a jövedelmek színvonala alacsonyabb, így a hitelfelvétel és a megtakarítás sokak esetében nem jelenik meg reális lehetőségként.

Magyarországon is relevánsak a fenti felvetések, amelyek kiegészíthetők azzal, hogy a lakosság egy részének a rejtett gazdaságból származó jövedelme is lehet (Bauer és szerzőtársai 2012). Tekintettel az előzőekre és arra, hogy a közelmúltbeli gazdasági válság alatt kialakult bizalmatlanság még ma is jelentős, így kérdéses, hogy mennyiben alkalmasak az életciklusok arra, hogy a hazai háztartások pénzügyi magatartását megmagyarázzák. A kérdésfeltevés relevanciáját erősíti, hogy a GfK (2014) kutatása alapján a lakosság harmada nem rendelkezik megtakarítással, továbbá az is elmondható, hogy Magyarországon a pénzügyi kultúra alacsonynak számít, ahol kis mértékű a pénzügyi termékek igénybevételének az aránya. Eszerint a hazai lakosságnak mindössze 11%-a él a banki megtakarítás lehetőségével, igaz hitele minden negyedik háztartásnak van.

Jelen kutatás célja, hogy a jelenlegi hazai gazdasági viszonyok között megértse, hogy az életciklusba tartozás megmagyarázza-e a hazai háztartások hitelre és megtakarításokra való kiadásainak nagyságát.

2. A családi életciklus szakaszok elmélete

A családi életciklus elmélet szerint a családok sajátos életutat járnak be, ahol a fejlődésük során bekövetkező demográfiai változásokat követik az életmódjukban, benne a fogyasztásukban bekövetkező változások. Eszerint az életciklus modellek hipotézise, hogy az életciklus szakaszok befolyással vannak a háztartás fogyasztására, tekintettel arra, hogy az egyes szakaszokban eltérő a vásárlóerő, a szükségletek és a motiváció. A családi életciklusokat a társadalomtudományok területén először Duvall (1971) korai szociológiai munkája alkalmazta. Ezt követően a társadalmi változásokat figyelembevéve (benne az együttélési formák, a családforma változása) a koncepció operacionalizálása több ponton módosult, illetve kiegészült. Wells és Gubar (1966) marketingorientált koncepcióját tekinthetjük a legnépszerűbb és a leggyakrabban hivatkozott modellnek a korai modellek közül (Schaninger és Danko 1990). Ez a modell kilenc életciklus szakaszt tartalmaz, amelyek a háztartásfő életkorát, családi állapotát, foglalkoztatottságát és a családban élő legfiatalabb gyermek életkorát figyelembevéve kerülnek meghatározásra. A korai modellek legfőbb hiányossága azonban, hogy csak a klasszikus családformákat veszi figyelembe, szemben a

modern életciklus modellekkel. Utóbbiak közül az egyik leggyakrabban használt a *Gilly és Enis* (1982) modell, amely már magában foglalja a modern együttélési formákat, így például külön kezeli az egyszülős háztartásokat.

Az életciklus modellek jellemzően a következő életcilusokat értelmezik: (1) fiatal egyedülálló, (2) fiatal (házas)pár gyermek nélkül, (3) tele fészek azaz (házas)pár vagy egyedülálló szülő gyermekkel, (4) üres fészek azaz idősebb (házas)pár gyermek nélkül, továbbá (5) idős egyedülálló. A telefészek szakaszok tovább bonthatóak a gyermekek számától és életkorától függően, illetve egyes modellek külön kezelik az egyszülős családokat és figyelembe veszik a háztartásfő nemét és életkorát.

A háztartási életciklus modellt gyakran alkalmazzák a háztartási kiadások magyarázatára és előrejelzésére. McLeod és Ellis (1982) hagyományos háztartásokra vonatkozó kutatása szerint a háztartási kiadások nagysága összefügg az életciklus szakaszokkal, különösen a házasságkötés és a gyermek iskoláskorúvá válása idején. Wilkes (1995) nagymintás, több termék kategóriára kiterjedő vizsgálatában igazolta, hogy összefüggés van a háztartás teljes kiadásának mértéke és az életciklus szakaszok között. Hazánkban Zelenay (2005) a médiakutatások terén alkalmazta az életciklus alapú elemzést és eredményei szerint összefüggés van a televízió nézés, a csatornaválasztás és az életciklus szakaszok között. Neulinger és Simon (2011) a jól-lét megítélésének és az egészségtudatosság magyarázatának területén használta a családi életciklus elméletet és talált összefüggést ezen tényezők között.

3. Pénzügyi magatartás a családi életciklus szakaszokban

A pénzügyi magatartás esetében az életciklus modell alapvetése, hogy az egyének optimalizálni akarják a fogyasztásukat az életútjuk során és pénzügyi döntéseiket úgy hozzák meg, hogy ezt a kívánt fogyasztási szintet állandóan biztosítani tudják. Ennek megfelelően a fiatalok körében gyakoribb a hitelfelvétel, majd a középkorú szakaszban nagyobb a jövedelem, elindul a hitelek visszafizetése és a megtakarítások felhalmozása. Ezt követően az időskorban a jövedelmek visszaesése és ezzel a megtakarítások felélése indul el.

A *fiatal egyedülállók* pénzügyi helyzete és kiadásai kapcsán (a 35 év alattiakra vonatkoztatva) Schaninger és Danko (1990, 1993) kilencvenes években írt egyesült államokbeli kutatási megállapították, hogy a többi életciklushoz képest magasabb szabadon elkölthető jövedelemmel rendelkeznek, így többet költenek saját magukra úgymint divatcikkek, éttermi étkezés, alkohol, szórakozás. A *fiatal gyermektelen (házas)párok* esetében jellemző, hogy amennyiben mindkét fél jövedelemmel rendelkezik és megélhetési költségeiket megosztják, a szabadon elkölthető jövedelmük a gyermekes párokhoz képest magasabb. Ezt az életciklus szakaszt a magas vásárlóerejükhez kötődően tipikusan nagyfokú költségek, benne az életkezdéshez kötődő beruházások kísérik. Ennek megfelelően Du és Kamakura (2006) eredményei szerint a fiatal, gyermek nélküli párok az egyik legfontosabb adófizetői csoportot jelentik az Egyesült Államokban.

A *gyermekvállalás* meghatározó befolyást gyakorol a háztartás fogyasztási szerkezetére. Wells és Gubar (1966) eredményei alapján a gyermek születésével romlik a szülők pénzügyi helyzete és csökken a „likviditási” képesség, mivel nem mind a két szülő marad kenyérkereső a gyermek megszületését követően. Baek és Hong (2004) kutatása szerint a kisgyermekes életciklus szakaszban lévő háztartásoknak nagyobb a részletfizetéses hitele a gyermektelen egyedülállókhoz és gyermektelen párokhoz képest. Hasonlóképpen Xiao és Yao (2011) eredményei szerint az átlaghoz képest a házas és egyúttal gyermekes háztartások nagyobb mértékben rendelkeznek hitellel, hitelkártyával és jármű hitellel. A *tele fészek 2* szakaszban az anyagi helyzet elkezd javulni, ami a *tele fészek 3* szakaszban is megmarad és ehhez kötődően megnő a szabadon elkölthető jövedelem az egyesült államokban végzett elemzések szerint (Schaninger és Danko 1993). A hazai vizsgálatok alapján a *fiatal gyermekes* háztartásoknak

kiseb a diszkrecionális jövedelme, így kevésbé képesek megtakarítani, mint az idősebb gyermekes vagy gyermektelen háztartások (Tóth és Árvai 2001). Az egyszülős háztartások esetében megállapítható, hogy életminőségük az átlagnál és a kétszülős családokénál kedvezőtlenebb a hazai statisztikai adatok szerint (KSH 2005, Harcsa 2008).

Az *időskorúak* háztartásaiban (mind a társukkal, mind az egyedülélők esetében) megfigyelhető a nagyobb egészségügyi biztosítási díjfizetés az Egyesült Államokban végzett elemzések szerint (Du és Kamakura 2006). A hazai időskorúak esetében kiemelendő a csoport heterogenitása, amely magában foglalja az „új idősök” fizetőképes és marketing szempontjából vonzó csoportját és a rosszabb anyagi helyzetben élő időseket egyaránt (Hofmeister, Kasza-Kelemen és Piskóti 2011).

A modell kritikája érinti a modell alapvetését, ami szerint az életciklus hipotézis feltételezi, hogy a háztartások reálisan fel tudják mérni, hogy milyen anyagi lehetőségeik vannak az életútjukra vonatkozóan és ehhez képest tudják optimalizálni pénzügyi magatartásukat (Xiao és szerzőtársai 2011).

4. Empirikus kutatás

4.1. Az empirikus kutatás módszertana

Jelen elemzés célja az életciklus és a kiadás szerkezet között fennálló oksági viszony lehető legjobb közelítése a háztartások pénzügyi magatartására vonatkozóan. Az oksági viszony leszűréséhez elvben az egyén kiadás szerkezetének a nyomon követése lenne szükséges az egyén életciklus szakaszba tartozása szerint. Jelen kutatási téma nem teszi lehetővé egy valódi kísérlet lebonyolítását (a kutató nem döntheti el önkényesen, hogy a vizsgált személy melyik életciklus csoportba tartozzon), ezért megfigyeléses adatokra szükséges hagyatkozni. Azonban a megfigyeléses adatok esetében az elemzés során használt kontroll és a kezelt csoport szisztematikusan eltér egymástól, ami azzal jár, hogy egy adott életciklusba tartozó egyén nemcsak az életciklus hovatarozása tekintetében, hanem számos más változó mentén eltérhet a népesség többi tagjától. Ennek feloldására számos statisztikai módszer létezik, amely lehetővé teszi megfigyeléses adatokon oksági következtetések közelítését. Ezek közül ki lehet emelni az instrumentális változók használatát, a regressziós módszereket, a kezelés előtti és utáni mérések összehasonlítását (difference-in-difference), a szintetikus kontroll csoport módszert és a párosítási módszert. Ezek közül jelen elemzés a párosítási és a regressziós módszer együttes alkalmazásával jut oksági következtetésekre. A párosítási (matching) módszerek arra nyújtanak statisztikai lehetőséget, hogy hogyan lehet a kísérleti elrendezést a lehető legjobban reprodukálni megfigyelési adatokkal. Ez alapján minden kezelt személyhez párosítunk egy vagy több nem kezelt személyt, aki(k) a kezelést leszámítva minden más tekintetben hasonlít(anak) az adott kezelt személyhez. Vagyis az eredeti adatbázist leszűkítjük egy olyan adatbázisra, ahol a kontroll csoport és a kezelt csoport az összes megfigyelt változó mentén hasonló. A létrehozott párok kimeneteli változóinak az összevetésével reprodukálható az $E[\Delta_j^k]$ várhatóérték.

Több párosítási eljárás közül ez az elemzés a genetikus párosítási módszert (genetic matching) használja, amely egy komplex algoritmussal maximalizálja a kontroll és kezelt csoport közötti egyensúlyt. Használata azért előnyös, mert Diamond és Sekhon (2005) szerint a genetikus párosítási módszer jelentősen csökkenti a torzítást az eddigi párosítási módszerekhez képest. Tekintettel arra, hogy maga a párosítási módszer csupán a megfelelő egyensúlyt teremti meg a kezelt és a kontroll csoport között, azonban nem képes megbecsülni az oksági kapcsolatot, ezért ehhez t-próbára vagy regresszióra van szükségünk. DuGoff, Schuer és Stuart (2014) szerint a párosítás után érdemes többváltozós regressziót használni és bevonni a párosítás során használt kontroll változókat, mert ezzel is tovább javíthatjuk az

egyensúlyt a kezelt és a kontroll csoport között. Ugyanakkor azt is kiemelik, hogy a párosítási módszer alkalmazása mindenképpen szükséges a regressziós eljárás elvégzése előtt, mivel csak a regresszió alkalmazása nem ad megfelelő eredményt, ha nincs megfelelő átfedés a kontroll csoport és a kezelt csoport között.

A háztartások pénzügyi magatartását az életciklusokon kívül számos más tényező befolyásolja, így ezeket ki kell szűrni az összefüggés vizsgálatához. Ennek megfelelően az elemzés kontroll alatt tartott stabil társadalmi változókat, az életúttal kapcsolatos tényezőket és elégedettséget mérő változókat a vonatkozó szakirodalmi megfontolásokat figyelembevéve, úgymint iskolai végzettség, település típus, nem, jövedelem, étellel való elégedettség, állami munkavállalás, munkanélküliség az életúton, foglalkoztatottak száma a háztartásban, múlttal való elégedettség, jövőre vonatkozó várakozások és szubjektív egészségügyi állapotot. Az elemzés ugyanakkor nem kontrollált olyan változókra, amelyek meghatározták az adott életciklusba tartozást (lásd a mintavételi kvótáknál ismertetett változókat), így nem kontrollált például a korra és a háztartás létszámára.

4. 2. Az adatfelvétel jellemzői

A kutatás adatai egy 1000 fős országos véletlen mintavételen alapszanak, ahol a megkérdezett mindig az adott háztartásban a főbevásárló volt. Az adatfelvétel során tíz életciklus csoportot különböztettük meg, mindegyik csoportból 100-100 főt megkérdezve. A tíz csoportra történő kvótázás miatt a minta eredendően nem reprezentatív az ország teljes lakosságára, ezért az adatbázist az Életünk Fordulópontjai kutatás (KSH 2013) alapján képezett súlyváltozó segítségével súlyoztuk annak érdekében, hogy következtetéseket lehessen megfogalmazni a teljes lakosságra vonatkozóan.

A magyarázó változót az egyes életciklus szakaszok adják, ahol az elemzés során az adatfelvételhez képest több életciklus szakasz összevonásra került. Az összevonás elengedhetetlen volt a felhasznált módszer (párosítás) szempontjából szükséges nagyobb mintaelem elérésére. Az elemzés során összesen hét életciklus szakaszt különböztettünk meg:

- Fiatalkorúak nélküliek
- Tele fészek 1, azaz társsal és 6 év alatti gyerekekkel
- Tele fészek 2, azaz társsal és 6 év feletti gyerekekkel
- Egyedülálló szülő, azaz nincs társ és van gyerek
- Középkorú gyermektelen, azaz 35 és 65 év közötti és nincs gyermek
- Időskorú társsal, azaz 65 év feletti társsal, de gyermek nélkül
- Időskorú egyedül, azaz 65 év feletti, társ és gyermek nélkül

Az elemzés kimeneteli változója a háztartás kiadás szerkezete volt, összesen tizenkét²⁹ kategóriát érintve. Ezek között szerepelt a hiteltörlesztés és megtakarítás, amelyre jelen elemzés fókuszál.

4.2. Eredmények

A genetikai párosítással elvégzett elemzés eredményei alapján megközelíthetőek az egyes életciklus szakaszokba tartozás fogyasztási következményei. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a vizsgálat során minden egyes szakaszt a teljes populációhoz képest értékeltünk, így azt tudjuk értelmezni, hogy a teljes lakossági átlaghoz képest mit jelent a

²⁹ Élelmiszer, ruházatkódás/lábbeli, lakás (lakásfenntartás/lakberendezés), egészségügyi kiadások (gyógyszer, kezelések), sport/wellness/masszázs/kozmetikum/közlekedés, kultúra/szórakozás, oktatás, nyaralás/utazás, egyéb termékek és szolgáltatások, hitel törlesztése, megtakarítás.

fogyasztás tekintetében az egyes életciklus szakaszokba tartozás. Az összefüggés két módon is értékelésre került, azaz párosítás nélkül (kétváltozós elemzéssel), valamint párosítást követően regresszióval. Az eredmények a két módszertan összehasonlításában is bemutatásra kerülnek.

A *hiteltörlesztés esetében* a kétváltozós elemzés alapján a fiatal gyermektelenek szignifikánsan kevesebb, míg a tele fészek családok szignifikánsan több hitelt törlesztenek, mint az átlag. Ugyancsak átlag alatti mértékben fordítanak havi kiadásaik között hiteltörlesztésre az üres fészek és az idős egyedülálló háztartások. Ezzel szemben a genetikus párosítás eredményei szerint csak a *fiatal gyermektelen háztartások* költenek hiteltörlesztésre szignifikánsan kisebb mértékben, mint a teljes lakosság. A többi életciklus szakasz az átlagos hiteltörlesztéstől nem tér el, azaz ha csak az életciklus szakasz hatását nézzük, akkor nincs különbség hiteltörlesztés esetében a 35 év feletti életciklus szakaszok között.

A *megtakarításokra* vonatkozóan a kétváltozós elemzés szerint csak a tele fészek 2 háztartásokban szignifikánsan átlag alatti havi kiadási arány jut erre a célra, míg az üres fészek és az idős egyedülálló háztartások esetében a megtakarításokra fordított havi összeg szignifikánsan nagyobb, mint a lakossági átlag esetében. A párosítással végzett elemzés eredményei ennek ellentmondanak, hiszen kiderül, hogy nemcsak a *tele fészek 2* szakasz, hanem az *egyedülálló szülők* háztartásai esetében is visszaesik a megtakarítás aránya, továbbá a megtakarítások szignifikánsan nem nagyobbak az idősebb főbevásárlóval rendelkező háztartások esetében, mint a lakossági átlag esetében. Eszerint egyik életciklus szakasz sem jár átlag feletti megtakarítással, azonban átlag alatti megtakarítással két gyermekes szakasz is jellemezhető.

1. táblázat Fogyasztási szerkezet alakulása a kétváltozós hatás vizsgálatával (Regressziós együttható és szignifikancia)

	FIATAL GYERMEK NÉLKÜLI	TELE FÉSZEK 1	TELE FÉSZEK 2	EGYEDÜLÁLLÓ SZÜLŐ	KÖZÉPKORÚ GYERMEK NÉLKÜLI	TÁRSSAL ÉLŐ ÜRES FÉSZEK	EGYEDÜL-ÉLŐ ÜRES FÉSZEK
N (Kontrol/Kezelt)	580/136	647/69	577/139	570/146	639/77	642/74	641/75
Hitel törlesztése	-2,23**	2,83**	1,42**	0,03	0,15	-3,68**	-3,65**
Megtakarítások	-1,08	-0,49	-1,5***	-1,23	0,93	4,00***	5,00***

Forrás: Saját szerkesztés

Megjegyzés:

** szignifikáns különbség 95%-os megbízhatósági szint mellett

*** szignifikáns különbség 99%-os megbízhatósági szint mellett

2. táblázat Fogyasztási szerkezet alakulása párosítási módszerrel (Regressziós együttható és szignifikancia)

	FIATAL GYERMEK NÉLKÜLI	TELE FÉSZEK 1	TELE FÉSZEK 2	EGYEDÜLÁLLÓ SZÜLŐ	KÖZÉPKORÚ GYERMEK NÉLKÜLI	TÁRSSAL ÉLŐ ÜRES FÉSZEK	EGYEDÜL-ÉLŐ ÜRES FÉSZEK
N (Kontrol/Kezelt)	81/136	58/69	63/139	93/146	59/77	57/74	30/75
Hitel törlesztése	-3,43**	3,3	-1,37	-0,22	-0,60	-0,22	-0,65
Megtakarítások	0,71	0,26	-2,15**	-2,08**	-1,88	1,61	-2,27

Forrás: Saját szerkesztés

Megjegyzés:

** szignifikáns különbség 95%-os megbízhatósági szint mellett

*** szignifikáns különbség 99%-os megbízhatósági szint mellett

5. Következtetések és összegzés

Jelen elemzés a családi életciklus szakaszok hatását a háztartások pénzügyi magatartására *kvázi kísérleti módszer* segítségével értelmezi. Az alkalmazott párosítási módszerek jellemzője, hogy minden 'kezelt' esethez párosítanak egy vagy több nem 'kezelt' esetet, aki(k) a kezelést (vagyis a vizsgált hatást) leszámítva minden más tekintetben hasonlít(anak) az adott 'kezelt' esethez. Ebben a vizsgálatban a kezelést az életciklus szakaszhoz tartozás jelentette, azaz a párosítás eredményeképpen egy adott életciklus szakaszba tartozó egyén összehasonlíthatóvá vált egy hozzá az összes megfigyelhető változó mentén hasonló egyénnel, aki nem az adott életciklus szakaszba tartozott. Ennek az eljárásnak a segítségével sikerült az ok-okozati elemzések eredményét megközelíteni megfigyeléses adatokon.

Eredményeink részben megerősítik a témában elérhető eddigi eredményeket, részben kiegészítik azokat. A párosítási módszerrel és a regresszióval korrigált adatok alapján elmondható, hogy egyetlen életciklus szakasz sem okoz önmagában átlag feletti megtakarítási és hitelkiadási arányt a háztartás havi kiadásain belül. Továbbá átlag alatti hitel törlesztési kiadásokat sikerült azonosítani a fiatal gyermek nélküliek esetében, valamint átlag alatti megtakarításokat a telefészek 2 szakasz és az egyedülálló szülők csoportjaiban.

A most kapott eredmények annyiban *támogatják* a korábbiakat, hogy az egyedülálló szülők esetében az alacsonyabb megtakarítási képesség összhangban van azzal, hogy ez a csoport jellemzően rosszabb anyagi helyzetben él a kétszülős családokhoz képest. Ugyanígy elmondható, hogy megerősíti a korábbiakat az, hogy a mostani adatok szerint is a hitelkiadások a gyermekvállalást követően nőnek meg.

Ugyanakkor jelen elemzés következtetései *ki is egészítik* a korábbi megállapításokat. A KSH (2011) szerint a háztartások jellemzően a gyermekvállalást követően vesznek fel hitelt, eszerint hazánkban a lakáscélú jelzáloghitelt felvevő háztartások 68%-a nevelt gyermeket, összességében pedig a gyermekkel élő háztartások közel 13%-a, a gyermek nélkül élő háztartások 4%-a rendelkezik jelzáloghitellel. Ez a mostani elemzés a havi kiadásokon belül értékelte a hiteltörlesztésre szánt kiadás nagyságát és jutott arra a következtetésre, hogy a hitelfelvételt követően a háztartások hiteltörlesztésre fordított kiadásainak mértéke nem változik az életút során az életciklus miatt. Ugyanakkor a kiadásokon belül lehetnek szerkezetbeli eltérések (lakáshitel, járműhitel, vásárlási hitel stb.), amelyre azonban ez az elemzés nem tért ki. Újdonság az a megállapítás, hogy a megtakarítások nem nőnek pusztán az életciklus változásának a következtében, így ennek okát más tényezőkben kell keresni.

Jelen eredmények *támogathatják* azt, hogy milyen pénzügyi termékeket érdemes ajánlaniuk a pénzügyi szolgáltatóknak az egyes életciklus csoportoknak. Ugyanakkor az elemzés *korlátai* között kell megemlíteni, hogy a háztartások kiadási szerkezetét nem naplózással, hanem a havi átlagkiadások felidézésével mértük, annak minden torzításával és hiányosságával együtt. Az adatok megbízhatóságát növeli ugyanakkor, hogy a háztartáson belül a legrelevánsabb személy – a főbevásárló – nyilatkozott a háztartás kiadásairól. Emellett korlátot jelent az adatbázis elemszáma, így érdemes lenne a jövőben nagymintás adatbázison az eredményeket reprodukálni.

Hivatkozásjegyzék

- Baek, E.–Hong, G-S. (2004): Effects of Family Life-Cycle Stages on Consumer Debts. *Journal of Family & Economic Issues*. Vol. 25. No. 3. 359–385. o.
- Bauer András–Csepeli Ádám–Gáti Mirkó–Mitev Ariel Zoltán (2012): A banki hitelfelvevők rejtett gazdaságból származó jövedelme. Marketingmegközelítés és empirikus kísérlet a kockázatkezelés szolgálatában. *Hitelintézeti Szemle*, 11, 4, 298-324.o.
- Diamond, A. – Jasjeet, S. S. (2012): Genetic Matching for Estimating Causal Effects:A General Multivariate Matching Method for Achieving Balance in Observational Studies. *Review of Economics and Statistics*. <http://sekhon.berkeley.edu/papers/GenMatch.pdf>
- Du, R. Y.–Kamakura, W. A. (2006): Household life cycles and lifestyles in the United States. *Journal of Marketing Research*. Vol. 43. No. 1. 121–132. o.
- Dugoff, E. H.–Schuler, M.–Stuart E. A. (2014): Generalizing observational study results: applying propensity score methods to complex surveys. *Health Service Research*, Vol. 49. No. 1. 284–303.
- Duvall, E. M. (1971), *Family Development*. Philadelphia, J. B. Lippincott
- Gilly, M. C.–Enis, B. M. (1982): Recycling the Family Life Cycle: A Proposal for Redefinition. *Advances in Consumer Research*, Vol. 9. No. 1. 271–276. o.
- GfK (2014): Személyes pénzügyek terén a keelt-közép-európai régió nagyon megosztott. *Sajtószolgálat*, 2014. 02. 25. <http://www.gfk.com/hu/news-and-events/press-room/press-releases/lapok/gfk-szemelyes-penzugyek-teren-a-kelet-kozep-europai-regio-nagyon-megosztott.aspx>
- Harcza, I. (2008), A munkaerő-piaci mobilitás és háztartás-összetétel változásának hatása az életkörülmények néhány elemére. *Szociológiai Szemle*, 4, 48–71.o.
- Hofmeister Ágnes – Kasza-Kelemen Kata – Piskóti Marianna (2011): A kognitív életkor és az 50+ generáció környezettudatos fogyasztói magatartása. *Marketing & Menedzsment*, 3, 56-67.
- KSH (2005): Társadalmi helyzetkép, <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/tarshelykep2005.pdf>
- KSH (2011): A hitellel rendelkező háztartások szociális jellemzői. *Statisztikai Tükör*. Vol. 5. No. 77.
- KSH (2013): Életünk Fordulópontjai kutatás. <http://www.eletunkefordulopontjai.hu/index.php/kutatoknak>
- Mcload P. B.–Ellis, J. R. (1982): Housing Consumption over the Family Life Cycle: An Empirical Analysis. *Urban Studies*. Vol. 19. No. 2. 177–185. o.
- Neulinger Ágnes–Simon Judit (2011): Food consumption patterns and healthy eating across the household life-cycle in Hungary, *International Journal of Consumer Studies, Special Issue: Home Economics: An International Perspective*, Vol. 35. Issue 5. 538–544.o.
- Ngwenya, M.A.–Paas, L.J. (2012): Lifecycle effects on consumer financial product portfolios in South Africa: An exploratory analysis of four ethnic groups. *Journal of Economic Psychology*, 33, 8-18.o.
- Schaninger, C. M–Danko, W. D. (1993): A Conceptual and Empirical Comparison of Alternative Household Life Cycle Models. *Journal of Consumer Research*. Vol. 19. No. 4. 580–594. o.
- Schaninger, C. M–Danko, W. D. (1990): An Empirical Evaluation of the Gilly-Enis Updated Household Life Cycle Model. *Journal of Business Research*. Vol. 21. No. 1. 39–57. o.
- Tóth I. János–Árvai Zsófia (2001): Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség. A magyar háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseinek empirikus vizsgálata. *Közgazdasági Szemle*. Vol. 48. No. 12. 1009–1038. o.

- Xiao, J.J.–Yao, R. (2011): Debt holding and burden by family structure in 1989-2007. *Working paper*. Networks Financial Institute, Indiana State University.
- Wells, W. D.–Gubar, G. (1966): Life Cycle Concept in Marketing Research. *Journal of Marketing Research*. Vol. 3. No. 4. 355–363. o.
- Wilkes, R. E. (1995): Household Life-Cycle Stages, Transitions, and Product Expenditures. *Journal of Consumer Research*. Vol. 22. No. 1. 27–42. o.
- Zelenay Anna (2005): Tévéfogyasztás különböző családi életciklusokban. *Jel-Kép*. Vol. 24. No. 4. 53–66. o.